

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Ki volt Herkó pater? Közli Doby Antal. — Mivelődéstörténeti adatok. Közli Szilágyi Sándor. — Két okmány I. Apafi Mihály idejéből. Közli Szilágyi Sándor. — Az 1680-iki gyula-fehérvári gyűlésen felolvasott országos számadások (V. közlemény) Közli K. Papp Miklós. — Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (X. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Adalék a Mecsenicsi és Zágórhidi Garázza család történetéhez Erdélyben a XVI. században. Hodor Károlytól. — Lónyay Zsigmond végrendelete. (IV. közlemény.) Közli Doby Antal. — Tárca: Egy uti napló. (XI. s befejező közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

N. István, Christus szolgája, s az ő üldöztetésének társa“, a gyászos korszak ismertetésül leirt.

Szerző, ki üldöztetése előtt tornai, számkivetésében debreczeni, s azután zilahi prédikátornak mondja magát, „szomoru üldöztetésé“-t következőn írja le:

„Minthogy ez 1670. s több véle folyó szomoru esztendőkbeli magyar nemzetségben levő Isten anyaszentegyházának siralmas üldöztetésében a számkivetésnek keserű kegyerét prédikatori rendemen legelőször nekem kelle megköstolnom, ne legyen azért nehéz K. O. ha a magam példájába megmutatom, honnan, kik által, s miképpen vett kezdetet a magyarországi üldözés.“

„Hogy az urak citáltatásairól, s foglyosításairól, vagy az evangelica ekklesiák felsőbb esztendőbéli üldöztetéseikről ne szóljak, mint volt már ezelőtt régen, vagy titkosabban, mint a hegyek alatt, és sok helyeken a Duna mellett, de nyilvánosságosan is Pápán, s egyebütt. A megemlített esztendőkbéli üldözésben, Magyarországon legelőször Keglevith Miklós uram ő Nagysága Torna vármegyének főispánja kezdé a Diana templomát felgyújtani, melyet ő Nagysága tagadott ugyan a nemes Torna vármegye előtt, de Isten kegyelmességéből akadott oly czer documentum kezembe, mely ő Nagyságára jóvendőben is eléggé reábizonyítja, hogy a németeket ő Nagysága hozta reán. Mert 1671. 11 napján böjt m. h. ő Nagysága udvarában nagy konyhát ütöttek, vala ugyan nagy hire, hogy ő Nagysága Kassáról vár vendégeket, de kiket, még az udvariak sem tudták:

KI VOLT HERKÓ PATER?

A „Magy. Polgár“ 127. számában a „Magy. Állam“ után közölte ki volt Herkó pater? Ő bizony szomoru emiéki nevet hagyott maga után amaz általános vallási üldöztetés korszakából, melyet az említett Szónyi Nagy István 1675-ben Kolozsvártt megjelent ily című munkájában: „Martyrok Coronaja, mely az Evangeliumi igaz vallásban alhatatosoknak, és a Martiromság szenvedésében diadalmassoknak fejekben Liliom színű szép gyemantokkal, rosa színű draga Rubintokkal fénlík (tudniillik) oly idvességés Könyvecske, melyben mikeppen kellessek a szenteknek a Christus vallásában megmaradni, az üldözésben magokat viselni, a számkivetést, tömlöczöt szenvedni, s a Martyromságban győzedelmeskedni? világosan megmutattya Szónyi

Lévén azért én könyveim között szent hivatalomban foglalatos, déleesti 3 óra tájban békés hozzám a harangozó felesége, s nagy sirással jelenti: Jaj édes uram oda a templomunk, tele a templom kerítéses németekkel, s erre felé is sokan jönnek. Ezt hallván, megindulék a templom felé, vevén kezembe oltalomnak okáért a templom kulcsát, s feleségem is (Paxi Panna) első szülött Mária nevű tiz hólnapos kis leányunkat ölébe vevén, hogy kimegyünk a szoba ajtaján, látjuk hogy már tele némettel az udvarunk, s azonnal belépnek hozzánk a pitvarba három páterek. Egyik volt Keglevith uram udvari papja Hamar Ferencz, második volt egy vérrel híres Hirco nevű pap, a harmadikat nem ösmértem. Mondá mindjárt Hamar Ferencz: Édes szomszéd uram, e vitézek koronás királyunk ő felsége vitézei, az ő felsége akaratjából bocsátotta kassai general Spankau uram ő Nagysága ezeket ide a végre, hogy a kegyelmetek templomát, skoláját, parochiáját hozzájok való bonumokkal e mai napon elfoglalják a mi számunkra, kegyelmednek se tanításra, se maradásra nem engedtetik semmi szabadsága, a templom kulcsát kegyelmed adja kezembe, s mindenit hordassa ki, mert egyébiránt majd a vitézek osztoznak kegyelmed minden javával. Erre én így szólék: Kulcsot nekem sem kegyelmetek, sem kassai general uram ő Nagysága nem adott, országé a templom, ország adta kezembe a kulcsot, vagynak előljáróim, csak azoknak tartozom adni, kegyelmeteknek bizony nem adom. Hirco páternek, mint egy körültem forgolódo mészárosnak egy fejsze vala kezében, azonkívül is dárdát, s muskarétokat tartottak környül oldalomban. Két kézre fogván azért fejszóját Hirco páter mondá: Meg kell uram bizony annak lenni, mert ezek a vitézek ő felsége vitézei, ő felsége akaratjából jöttek ide. Mondék én is: Elhiszem, hogy a vitézek ő felsége vitézei, de ki akaratjából jöttek ide, nem tudom, sőt hogy ő felsége parancsolatjából hatalmaskodjanak szabad parochiában, én nem hiszem, mert ő felsége hittel köteles a mi religiónknak mind megtartására, s mind megoltalmazására, azért ha ő felsége látná háborgatásomat, maga ő felsége lenne jó oltalmam. Megperditvén fejszóját a fejem felett

Hirco páter mondá: Hallgass uram! mert Isten engemet úgy segéljen elköltél arról, ne prédikálj sokat. Mondá Hamar Ferencz: Ő felsége nem köteles szomszéd uram a kegyelmetek vallásának oltalmára. Abban pedig kegyelmed ne kételkedjen, mert ezek a vitézek ő felsége akaratjából jöttek ide. Én is erre így szólék: Ha ő felsége akaratjából veszik el hatalmasul templomunkat, mutassák az ő felsége pecsétetes commissióját, addig bizony a kulcsot nem adom. Mond Hamar Ferencz: De commissiójok ezeknek vagyon, itt vagyon nállam, s a mikor kívántatik, megmutatjuk. Erre mondék: Most vagyon annak ideje, mert ha nem mutatjátok, én is bizony a kulcsot nem adom, sőt tiltom kegyelme- teket a nemes országra, a királyra s király ő felsége hitére, itt szabad parochiában rajtam ne hatalmaskodjék. Azonban fordula elmémben, hogy egy lélek sem jön felém a városbeli emberek között, küldöm vala a harangozónét, hogy a bírót hija fel vagy harmad magával, gondolván, hogy a köztünk levő dolognak, s ha mi rajtam esik, senki látója, s bizonyosága nem lészen, annakutánna oztán kölcsék hazugul a dolgot; de az asszonyi állatot muskatérral az ajtón visszataszíták, s utczaajtókat is minden felől elállották, hogy senkit felém ne bocsássanak.

„Egyedül tusakódtam velek egy egész óránál jó egy fertály órával tovább, mind sok fenyegetésekkel, s mind sok ígéretekkel. Jászói püspök pátröciniumjának, s király ő felsége gratiájának nagy ajálásával kísértettek, ha magamat hozzájok alkalmaztatnám. Midőn látják, hogy szóval semmit nem vehetnek rajtam, monda Hirco páter a fejszével: Adjad uram, ha adod, mert majd Isten engem úgy segéljen, rosszul jársz. Hamar Ferencz mégis valamivel emberségesebben: Jobb kegyelmednek bizony engedelmeskedni. A harmadik páter is mondá: Lássa kegyelmed, de a keménységnek semmi hasznát nem veszi. Mondá végre Hamar Ferencz: Az ő felsége vitézeit kegyelmed ne késleltesse, mert eddig is magam tartóztattam, de meg van nekik parancsolva, hogy kegyelmednek minden jóvát felpredálják, csak mondja meg kegyelmed, adja-e a kulcsot vagy nem? Mondék: Én bizony nem adom. Szóla azonban a németeknek,

hogy szobaajtómat roncsák bé, s a mi nekik tetszik, cselekedjék. Hogy a németek jönnek bé házam felé, eleikben állék a dárdás tizedesnek, hogy őket az ajtón bé ne bocsássam, és akkori hirtelenkedésemben, a kulcsal együtt zsebemben lévén, a kezemet mind kulcsostúl kirántám, melyet látván a német tizedes kiragadá kezemből. Ezt látván Hamar Ferencz, mondá a németeknek: Menjünk kapitány uramhoz, (mert a templomnál vala a kapitány). Hogy pedig a németek udvaromról takarodnának, mondá Hamar Ferencz: Édes szomszéd uram, csak az a kegyelmedé, a mit kihordhat addig, míg a németek visszajönnek, egyébiránt kegyelmednek mindenét majd felprédálják. Én arra semmit nem figyelmeztvén, mindjárt nyomokban én is az utcaajtón kívül egy ott lévő kőre felállván, a csudára kiállott, félelemtől s keserüségtől elfoglaltatott egész város népe előtt süvegvetve nagy felszóval így protestálék: „Protestálok a nemes vármegye székére, az ország törvényére, a király ő felségére, a király hitére, s az élő Istenre! ihon e mai napon fegyveresen jöttek reám a pápisták, erővel és hatalommal elveszik tőlünk templomunkat, iskolánkat, parochiánkat, javainkat s Isteni tiszteletre való szabadságunkat, protestálok! protestálok! ítélje meg Isten e méltatlanságot!”

Elpanaszolja ezután szerző mint lettek felprédálva javai a német katonák által, s tudtára esett a zaklatók azon szándéka is, hogy azon éjjel elfogasson, így éjnek idején „feleségemmel, csecsemő kis magzatinkkal ut nélkül, sok vizgázolásokkal, nagy sötétben Szikszó felé siettünk, és noha másnap az üldözők Szikszóig üldöztenek, mégis Isten bennünket előttek bévitt a városba. De az ott való becsületes emberektől, hogy megfogjanak, hozzánk nem fértenek; onnan is Isten megszabadítván, siettünk által a Tiszán, s Polgáriba érkezvén, ott megszállottunk tiszteletes Debreczeni István uramnál, az ott való becsületes prédikátornál. Magam pedig nagy lappangással hallgatóim közé visszamentem, és éjjelenként jártam hozzájuk, hogy hitőkben erősítem. De a mikor ott létem a pápistáknak tudokra esett volna, családomhoz vissza kellett mennem, onnan

Debreczenbe, holott oztán Isten ellenségeink ellen is asztalt terite, a mikor egy pénzünk, egy kenyérünk, annyi darab gyólcunk nem vala, melylyel vagy veritékünket, vagy könyhullatásunkat orczánkról letörölhetjük vala, és a mivel szennyesünket magunkról leválthatjuk vala.“

A Szőnyi Nagy István által Herkó Péter szerzetestől szenvedett szomoru üldöztetésnek idejére a „Magyar Állam“-nak kár volt hivatkozni, mert ha az említett s a hozzá hasonlók erőszak helyett a katolicizmust s vallási meggyőződésüket oly szellemi fegyverrel védik, mint védte a korabeli láng-lelkű szónok Pázmán és Vörösmarti, bizonyosan nem maradt volna hazánk évlapjain e korból annyi szomoru emlék feljegyezve.

DOBY ANTAL.

MIVELŐDÉSTÖRTÉNETI ADATOK.

Közli: Szilágyi Sándor.

I.

1612. jan. 23.

Gabriel Dei gratia Transilvaniae Valachiae transalpinaeque Princeps, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Magnifici ac Generosi Domini et Amici nobis observandissimi. Salutem et benevolentiae nostrae commendationem. Ezen levelünk mutató Lisibon Jánost bocsátottuk Bártfára, hogy az mely posztót mi számunkra az atyja Gerardus Lisibon vásároltatott volt, aláhözassa; mivel azért ahoz senkinek semmi közi nincsen, hanem udvari gyalogink számára hozatjuk: kegyelmeteket szeretettel kérjük, ha alá érkeznek az posztóval, az mi tekintetünkért kegyelmetek bocsáttassa békével mind harminczadokon és vámokon; sohul ne engedje megháborítani és senkinek se adósságért se egyéb okokért megtartóztatni az mi posztónkat, ha kinek mi dolga leszen Gerardus Lisibonnal, mi elígsíges törvént és igazságot szolgáltatunk felőle, sőt ha mibe kívántatik, segítséggel is legyen kegyelmetek nekik, kiért mi is hasonló jó akarrattal kedveskedünk kegyelmeteknek. Et foe-

liciter, valeant. Datum in Arce nostra Ecsed, die 23. Januarii Anno 1612.

Ejusdem (*igy*) Generosarum Dominatio-
num Vestrarum

GABRIEL princeps mp.

Kivül más kézzel: Pannus pro usu
Aulae Illustrissimi Principis Transsylvaniae
Bartpham advectus, libere dimitti postulatur.
23. Januarii Anno 1612.

Rákóczy Gy. kezével: 4. Febr. 1612.

Külczim: Magnifico ac Generosis Do-
minis Georgio Hoffmany et Sigismundo Pécsy,
Administratoribus proventuum Regionum Re-
gni Hungariae Superioris et Sacrae Regiae
Majestatis Consiliarius etc. Dominis et Ami-
cis Nobis observandis.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

II.

Ad Bartffenses et Leotseoienses Ty-
pographos.

Honeste ac Strenue vir.

Requisiti ab incolis oppidi nostri Tarpa
de annuis nundinationibus et foro hebdoma-
dali apud eos in certos dies et festa ordi-
nandis seu concedendis, visa loci illius eum
in reum juxta commoditate certis sub con-
ditionibus eos voti competes reddidimus et
nundinas in Vito Sacro 15. Junii, alteras in
Emerici 5. Novembris et tertias in 13. De-
cembris Luciae festis, ac fora hebdomadalia
singulis hebdomadibus die Martis celebranda
indulsumus. Cujus rei, quo forum excurrat
et in notitiam praesertim negotiatorum com-
modius perveniat benigne requisitum habemus
calendaris suis inserere et imprimere
ne renunciant (*igy*), rem benigna propensione
nostra agnoscendam facturi. Eidem de caetero
gratiose affecti manentes. Datum etc.

(Egykoru másolata a nemz. muzeum kéziratárában.
Fol. Lat. 1674. sz.)

KÉT OKMÁNY

I. Apafi Mihály idejéből.

Közli: Szilágyi Sándor.

I.

1684. febr. 18.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram.

Két cancellarista deák tegnap későn
estve ide érkezvén, ma reggel micsoda admo-
nitiót peragáltak, ez includált párból nagy-
ságod megértheti; úgy én reám is micsoda
commissiót hoztanak a méltóságos fejedelem-
től ő nagyságától: én, kegyelmes uram, tör-
vénytudó ember nem vagyok, az nagyságod
törvényes dolgait itt consulálni nincs kivel,
a procatorok is ez hazabeliek lévén, fiscus
ellen agálni hogy merészellenek, nem remén-
lem, így mitévő legyek, elmémmel fel nem
érhetvén, hogy nagyságod is kegyelmes uram,
hova hamarabb az dolgot megérthesse, Szi-
lágyi Sámuel uram fizetisért magára vállalta,
elmenjen sietséggel Munkácsig és ha csak
valami szerencsétlenség nem éri az útban,
ha gyűltsig nem is (mely 8. Martii Albae)
de az elejére reáérkezhezzék az nagyságod
kegyelmes válaszával. Sokat törüdem, kegyel-
mes uram, rajta, producálni volna mit, az
egész küküllővári acquisitióról való levelek
ide benn fognak lenni, csakhogy rövid az idő,
a még csak felkerestetnek is az requisitumok,
sok idő telik belé; azonban ha producálok,
tartok attól, netalám az nagyságod igazságos
jussát kétségessé tegyem, ha pedig vakme-
rőképen az productiót elmulatom, ki tudja,
mi következhetik. Azért nagyságodat, kegyel-
mes uram, alázatosan kérem, ez nem kicsiny,
nem is az én elmémhez való dolog lévén,
méltóztassék nagyságod maga bölcs elméjét
is ez iránt kiadni, ne okoztassam én jöven-
dőben, ha nem kedve szerént tanál esni;
minthogy az egész ország tudja, hogy nagy-
ságodat illeti, ha derogamenére nem volna
nagyságodnak, talám nem ártana Teleki ura-
mat disponálni avagy requirálni, disponálná
a méltóságos fejedelmet arra, bocsátának ke-
zéhez nagyságodnak és a kinek mi praeten-
siója lehetne, keresné nagyságodat in domi-
nio honorum; hanem ha azért nem illendő

volna, hogy tavaly is csak liában lőn az nagyságod Madocsáni uram által aziránt való instantiája. Ide be három fizetett procuratora lévén nagyságodnak, azokat megkerestem és censurájokat vévén, el kell követnem, a mire isten segít, csak lehetne egészségem.

Más admonitiót ilyet peragáltak, hogy Vajda László postamester uram Bécsben járván az porta akarattjából, maga az palatinus mellé szorult volt, az szolgálai az nagyságod táborába szakadtak és ott az nagyságod vitézitől megfosztattatván, hétszáz aranyát vették el tőle, magoknak mindeneket Szenczi uram elvévén, hosszas és kimondhatatlan rabsággal sanyargattatta; az mint azelőtt is az méltóságos fejedelem ő nagysága parancsolattjából megirtam nagyságodnak Báncsi Ádám uram által; már most ő kegyelme per modum querelae supplicatio által az ország eleiben akarván proponálni és igazításban vétetni, engem is comparitióra admeáltatott azon cancellarista deákok által; ott is mivel állassuk az dolgot, nem tudom, és micsoda kimeneteli leszen, csak ő szent felsége tudja, ugy lehet, hogy procuratort sem kaphatnak nagyságod részére, mert noha azoknak continuo, ugmint háromnak, az fizetések megjár, de ha mernének is fiscus ellen agálni, procuratoria constitutió nélkül nem lehet, egyedül csak Hegyesi uram lévén az nagyságod plenipotentiariusa, nem meri reávenni magát az constitutióra, már pedig senki nem constituálhat.

Az szekeres lovakat, kegyelmes uram, tegnapelőtt indítottam meg Illyéről Szigetre, irtam azon alkalmatossággal is bőven nagyságodnak holmi szükséges dolgokról, de ugy hiszem, ezt elébb veszi el nagyságod, hacsak elmehet és szerencsésen járhat Szilágyi uram. Adja isten *stb.* Hunyad 18 Februarii 1684.

Nagyságod alázatos szegény szolgálja

BARANOVSKYI György mp.

P. S. Kegyelmes uram, azt is szükségképen értésére akartam adni nagyságodnak, az mint már közönségesen hirdetik, hogy Balásfi Sigmond uram Eszterház Pál uramhoz való jártában azt efficiálta, hogy plenipotentiát hozott ő nagyságától ide be levő jószágoknak felosztására és maholnap divi-

sionale mandatumot hoznak; abban is elég angariáltatásunk leszen; nagyságodnak van-e hírével vagy nincs és mitevők legyünk, nem tudjuk, ha nagyságod nem méltóztatik voltképen tudósítani és parancsolni arról, talám nemcsak feleségére nézendő részt akarná excindáltatni ő nagysága, de Eszterház Ferenczné asszonyom részét is; valami formán nagyságodnak praeveniálni kellene az dolgot; itt is, az mint lehet, jó akarókat nem ártana szerezni, mert itt olyan bölcs elméjű szolgálja nem lehet nagyságodnak, ha nem leszen hova vetni hátát, hogy előmehessen nagyságod dolgában.

Ha valami emberséges ifju embert kaphatna nagyságod oda ki exactorságra valót, igen szükséges volna s küldené be nagyságod, lenne continuus itt, ha szinte valami háznak (*vagy*: hasznok) adás(a)beli kegyelmességgel lenne is hozzá, mert noha Piskolti uram felvette az conventiót, az fizetést is alkalmasint, de nem bizhatom hozzá, még eddig semmiben nem mehetvén elő, az hol lakik is, az holdutságon, oda az tiszték nem járhatnak hozzá, az ratiók is csak periclitálnak. Nagyságodat alázatosan követem az hosszú írásról. Ha pedig nagyságod helyemben mást méltóztatik küldeni, magam is beteges állapatomhoz képest felvállalnám az exactoriát.

Kivül más irással: Bocsássák ki az sorompón Szilágyi uramat.

FR: ISRVÁN mp.

Külczim: Méltóságos fejedelem Theökölyi Imre uramnak ő nagyságának adassék. (Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

II.

1686. sept. 21.

Michaél Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Fidelibus nostris universis et singulis cujuscunque status conditionis, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis, praecminentiaeque et functionis hominibus, ubivis in Ditione nostra constitutis et commorantibus praesentes nostras visuris Nobis dilectis salutem et gratiam nostram. Ez levelünk praesentáló Kanta Gáspár nevű egyik udvari szabónknak kelletvén igen siet-

séggel bizonyos és elmulthatatlan dolgai végett Kolosvárra menni, kinek is hogy jobb utazása lehessen; parancsoljuk felyül megirt minden rendbéli hiveinknek kegyelmesen és igen serio, hogy véle lévő szolgájával mind menet és jövet nemcsak békével bocsátani, sőt szállásadással, gazdálkodással és postalóadással is lenni nékiek semmiképen el ne mulassák, nem használván ez ellen kiadott protectionalis leveleink és salvagvárdáink jeler létele is. Secus nec facturi. Paesentibus perlectis exhibentibus restitutus. Datum in Arce nostra Fogaras die vigesima prima Mensis Septembris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo Sexto.

APAFI mp. (P. H.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

Az 1680-iki

GYULA-FEHÉRVÁRI GYÜLÉSEN FELOLVASOTT ORSZÁGOS SZÁMADÁSOK.

Közli: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

Comitatus Hunyadiensis.

Anno 1659. Mű előttünk senki sem compareált.

Anno 1660. Segesváratt personára felvetett egy-egy talléros adónak restantiájában producálja Puj János és Puj Miklós Uramék regestrumát quietantiáival együtt, mely quietantia forogván két rendbéli generalis exactorok előtt, acceptáltatott.

Annis 1661—62—63 senki nem compareál előttünk.

Anno 1664. Hunyad vármegyében akkori felvetett tiz-tiz forintos adónak kapuszám szerént való részéről perceptori lévén Zejch Miklós és Bajasdi Péter Uramék, producálják az akkori generalis perceptorok ugymint: Fábján István és Hermány Menyhárt Uramék quietantiájokat, melyből kitetszik, hogy administráltak fl 1677//. Lévén azért a vármegyében portae numero 160, kellett volna bejönni 1600//, és így superálja a perceptiót

az erogatio cum fl. 77//, melyre így resolvál Zejch Miklós Uram fide sua mediante: hogy Hátszak városának nyolczad fél kapuja lévén, azonban siettetvén az adónak administratióját generalis perceptor Uramék, azon nyolczad fél kapuról való adóját Hátszak városának a magáébül tette le, azonban Bajasdi Péter Uram, az ő Kegyelme perceptor társa, exigálván a városon azon adót, a generalis perceptoroknak ő is administrálta u. m. fl. 75// és így superálja csak fl. 2. Mely dolgot mi is így értvén, ő Kegyelmet absolváljuk.

Anno 1665. Fejérvári gyűlésben felvetett tiz talléros adónak és ugyanakkor a nemes emberekre, szabad emberekbül álló molnárookra capitatum felvetett egy-egy talléros adónak perceptora Károlyi György compareálván mi előttünk, producál egy testimonialist Fodor István és Boldogfalvi Mihály Uramék kezek írása és pecsétek alatt emálnáltat, kik az ország articulusa szerént a vármegye főtiszteiből rendeltetett exactorok voltak, melybül kilátszik, hogy egészen ratióját eligazította, nem maradván semmi restantia rajta, kihez képest mi is absolutusnak pronuncáljuk.

Anno 1666. Lévén perceptor Kereki István, deficiált penitus.

Anno 1667. Maros-vásárhelyi és fejérvári gyűlésekben felvetett tizenöt és két talléros adónak és ugyan Maros-Vásárhelyen praesidium számára felvetett négy forintos adónak perceptora volt ugyan Károlyi György Uram, a ki compareálván mi előttünk, producál egy testimonialist feljebb megirt vármegye tiszteitől rendeltetett exactorok Fodor István és Boldogfalvi Mihály keze írása és pecsétek alatt, melybül constál, hogy azon fenn megirt adókról való ratióját egészen eligazította, maradván fel a kapu számban lévő puskások dolga, melyet annakutánna a nemes ország eligazétván, kapuszám közé való adózásra hagyott, kihez képest mi is ő Kegyelmet absolváljuk.

Annis 1668—69 et 73. Ugyan ő Kegyelme lévén azon esztendőkbéli adónak perceptora, azokról való ratióját a segesvári exactorok ő Kegyelme előtt eligazétván, maradott volt adóssá cum fl. 324//55, és ugyanazon küyöl cum talleris 60 den. 20.

Portára expediált követ alkalmatossággal felvetett egy talléros adóban, mely restantiákat in anno 1675 Fejérváratt a nemes országtól rendeltetett exactorok előtt

Az 1674 et 75-béli ratiójával együtt eligazította, maradván ő Kegyelmen pura restantia tall. 69 den. 80, mely világosan constál Nemes János, Lipcsei György és Nyerges András Uraimék subscriptiójok és pecsétek alatt költ testimonialisból. Ez feljebb megirt restantiákról pedig Macskási Boldisár Uram pecsétes, subscriptiós quietantiáját producálja, melyből constál, hogy azont egészen administrálta, kihez képest mi is ő Kegyelmet absolváljuk.

Annis 1670—71—72. Az akkori gyűlésekben felvetett adónak, mint Porta contentatiójára, mind praesidium fizetésére, lévén perceptora Losádi Márton Farkas, mi előttünk compareálván, producálja az 1674-ben Segesvárratt delegált exactorok ő Kegyelme testimonialisát subscriptiójok és pecsétek alatt valót, kiből constál, hogy ő Kegyelme mindazokból az esztendőkből való ratióit eligazítván, maradt volt Porta contentatiójára ő Kegyelmen fl. 65//20. Praesidium fizetésére való adóban fl. 112//38, mely restantiákról mostan producál ő Kegyelme két rendbeli quietantiákat, egyiket a Keresben lévő németek hadnagya keze írása és pecséti alatt de fl. 102//, más Farkas Lázár nevű szolgabíró keze írása és pecséti alatt, mely testificálásról hogy a fenn denominált perceptor ő általa küldötte volna Kapi Uram parancsolatjából ugyan Kapi Uram kezébe, olyan pretextus alatt, hogy az ország a németek ruházatjára rendelte volna azon pénzt, fl. 71//18. A nemes ország censuráján vagon, acceptálja-e, nem-e?

Ezen esztendőben fogarasi gyűlésben in anno 1671 kapuszám után vetvén fel a nemes ország két-két talléros adót, melynek is perceptora lévén Márton Farkas Uram, kiről való ratióját is azon segesvári exactor Urak előtt igazítván el, maradt volt pura restantia ő Kegyelmen fl. 386//69, mely most is restantiában ő Kegyelmen marad, mentvén azzal magát ő Kegyelme, hogy noha az akkori ex-

actorok ő Kegyelme a tisztéknek injungálták volt, hogy felszedjék, de máig is semmi sem lett benne: álljon a nemes ország censuráján dolga.

Post expirationem Diaetae igazétsa el ad quindenam, alioquin a vármegye tisztjei vegyék executióba, kik ha posthabeálják, a Director vétesse executióba cum poena duplici.

Anno 1676. Lévén Károlyi György Uram perceptora ezen esztendőbéli adónak, producálja a nemes országtól rendeltetett exactorok subscriptió és pecsétes testimonialisokat, melyből meglátszik, hogy ezen esztendőbéli adóknak minden ratióit eligazította, maradván fenn ő Kegyelmen a portai adóban tall. 48¹/₂, a praesidium fizetésére való adóban fl. 124//70.

Annis 1677 et 78. Mind az ordinaria s mind az extraordinaria contributióknak ő Kegyelme lévén perceptora, producálja előnkben in anno 1679 a nemes országtól rendeltetett exactoroknak kezek írása és pecsétek alatt költ testimonialisokat, melyből kilátszik, hogy mind az 1676 esztendőre való restantiáit, az 1677 et 78-béli ratióival együtt eligazította, maradván ő Kegyelmen Porta contentatióra való adóban tall. numero 61. és a praesidium fizetésére való adóban fl. 19//67, melyet annakutánna administrált. Producálja ő Kegyelme Kovács István Uram keze írása alatt való quietantiát de tallerorum numero 12¹/₂, és így marad restantiában az ország adójában tall. numero 48¹/₂, melyről is menti ő Kegyelme magát, hogy az a restantia a Kun István uram jószágán volna, melyet semmiképpen fel nem vehetett, kiről a nemes vármegyét két ízben is megtalálta, melyről való deliberatióját in specie producálván, kitetszik, hogy nem maga negligentiáján mult el, mert a vármegye is deliberált felőle, hogy a tiszték és assessorok kimenvén igazétsák el; de midőn a tiszték kimentenek volna: Kun István Uram a főbíró által inhibeáltatta, hogy az ő Kegyelme jószágán executiót ne peragáljanak törvény nélkül, melyhez képest a Dominus perceptort mi absolváljuk: a nemes ország lássa. már azon restantiával mit csinál. Azon vármegyebéli fő és viczetiszték vegyék igazításba és executióba is finaliter praecclusis juris remediis universis.

Anno 1679. Ugyan Károlyi György Uram ő Kegyelme lévén perceptor Hunyad vármegyében, azon esztendei adóról ratióját eligazította s absolváltatott.

NB. Budai Péter atyánkfia pro anno intro scripto a mivel liquidáltatott, elengedetett. Budai Uram, Vas György Uram dolga de fl. 490 et de fl. 80.

Comitatus de Zaránd.

Anno 1659. Mi előttünk senki sem compareált.

Annis 1660—61 et 62. Hasonlóképpen.

Anno 1663. Lévén perceptora Zaránd vármegyében az Szász-Medgyesen és Segesvárárt capitatim felvetett egy-egy talléros adónak Christori István Uram, ki is most mi előttünk compareálván, producál quietantiát Fodor István és Boldogfalvi Mihály Uramék subscriptiói és pecségi alatt, a nemes ország articulusa szerént, az akkori főtisztek rendelése szerént való exactoroknak, melyből kilátszik, hogy egészen arról való ratióját sine omni difficultate eligazította, kihez képest mi is ő Kegyelmét absolutusnak pronuncáljuk.

Ab annis 1664—65—66—67—68.

Senki nem compareált.

Ab anno 1669 usque ad annum 1675. inclusive volt perceptor Komlósi János Uram; de ugy referálja, hogy minden difficultásit és restantiáit az Segesvárra in anno 1674 rendeltetett exactorok ventiltáltak és 1675-ben ide Fejérvárra az ország eleiben reportálták, melyről a nemes országtól lett volt is akkor válasza; de arról való testimonialist elvesztette: hagyja a nemes ország recognitiójára, lehetnek oly becsületes emberek, kik reá emlékeznek a dologra: mi is a nemes ország censurája alá hagytuk.

Anno 1676 senki nem compareált.

Anno 1677. A Portára kapuszám után felvetett adónak lévén perceptora Ribiczei István Uram és compareálván mi előttünk hiteles quietantiáival, comprobálja azt, hogy administrált a tisztek fizetésével együtt tall. numero 324. Restál tall. numero 7. den. 40, id est fl. 14//40.

Ugyanazon esztendőben praesidium számára felvetett adóban is ő Kegyelme lévén perceptor, producál ő Kegyelme két rendbeli quietantiát a Körösbeli németek hadnagya subscriptiója és pecségi alatt, melyből constál, hogy administrál azon német hadnagynak fl. 117// és így marad restantiára fl. 2. den. 60.

Anno 1678. Brádi László lévén azon esztendőbeli adónak perceptora, megholt, successori nem compareáltak.

Anno 1679. Lévén perceptora mindkét rendbeli adónak Ribiczei István Uram, kellett volna Porta contentatiójára administrálni tall. 331. den. 40. Producál ő Kegyelme két quietantiát Kovács István Uram subscriptiója alatt de talleris 240 $\frac{1}{2}$. Tisztek fizetése tall. 86//, marad restantiára tall. 4 $\frac{1}{2}$. den. 40, id est fl. 9//40. Praesidium fizetésére való adóról producál ő Kegyelme két quietantiáit Körösben lévő német hadnagy subscriptiója s pecségi alatt, melyből látszik, hogy administrál ő Kegyelme fl. 102//. — Restál fl. 17//60.

(Folytatása következik.)

KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közl: K. Papp Miklós.

XIX.

Széphalom, Jul. 11-d. 1806.

Nagy Férfi!

Méltóságos Cserey Farkas Ur a Bán instellatiójára menvén, azt a mit ezen kedves barátomnak írnék, Nagyságodhoz írom, alázatosan kérvén, hogy leveletem haza érkezéséig magánál tartóztatni méltóztassék. — Az csak olly hírekkel van eltöltve, a mellyeket a barát szeret közleni baráttal, mint újságot, kivált távol lakó barátjával.

*

Tegnap egy Lembergől jövő urasággal valék Kázmérrt. Akkor léptem bé a szobába, mikor a kávé mellett az európai új dolgokról folyt a beszéd. — A mi itt következik, megérdemli az elcsevegést:

A lengyel legiónak valamely oberstere — neve Sobieticzky formán hangzik — generalis Mürához megyen s kéri, hogy vesse közbe magát az első consulnál, hogy ő neki légyen szabad quietálhatni; az anyja öreg és igen beteg; nagy successiója várja s sokat veszt, ha életben nem leli. Mürá megígérte neki, hogy ha eránta megszólittatik, teljesíteni fogja a mit kíván.

Az oberster audientiát kér s kap. Az első consult soha nem látta volt még a maga fényességében, csak a táborban látta, ottan pedig ő még most is csak katona. Fellép. Jobb és bal keze felé háta megett Cambaceres és Lebrün consulok állottak mély tisztelet hallgatásában, s azok megett sok udvarnokok. Bonaparte a mint az Oberster magát meghajtja, elibe lép és pedig olly közel, hogy alig volt egy arasz állóhelyek között. Jobb keze, mint többnyire szokott, a felgombolt kaputrokba volt ütve a hasán, szemei pedig a földre voltak szegezve. De midőn kieresztette száján ezt: Qui êtes vous? felvetette szemét az obersterre s ez nem szégyenli megvallani, hogy ez a reá vetett pillantás úgy megzavarta, hogy alig tudott szólani is. Azonban magához térvén, mondja, hogy ő oberster. Azt látom, felelé B. az uniformisról; s mit akar? General premier consul, felele ez, kérlek, méltóztatással nekem dimissiómat adni, hogy elhagyhassam a szolgálatot, s haza mehessek. — Et vous osez . . . s te mered, monda, kéрни a dimissiót, holott tudod a parancsolatot? — (Az az vala, hogy a háboru alatt senki se merjen quietálni.) — Tudom, ugymond, de az én környülállásim . . . S mellyek azok? — Elbeszélte, s generalis Mürára provocált, hogy az ismeri s tudja hogy magát mindenkor vitézen viselte. — Mürá! kiálta el nem fordult testtel Bonaparte, le connoissez vous? — Igen is, monda ez, ismerem, itt s itt így viselte magát, maga első consul ur is tanuja volt egyszer vitézségének. B. mindezt csendes gravitással hallgatta, s megértvén az okokat, hogy azok valóban kívánják hazamenetelét, egy szóval monda, hogy dimissióját neki megadja, s jobb kezével hirtelen bal vállá felé tolván az instantiát a nélkül, hogy a teste legkisebb mozdulást kapott volna, intett az

obersternek, hogy vele dolgát végzé. A consiliarius vagy secretarius hátulról elvette az instantiát s azonnal indorsáltatott. B. pedig más instánshoz szóla.

*

Egykor B. sok ideig hallgatta a körülte állók beszédét a magát érző érdem gravitásával. Minden szava ez vala:

Tíz esztendő alatt Európának a szűrfásza el fog változni. Je vous salue, Messieurs!

*

Zinzendorf ministerünknek egy kedves barátja beszéli, hogy Zinzendorf szóról szóra felirta mit beszélt azon deputatusokkal B., a kik az ő Schönbrunnba érkezésekor neki tisztelettelére küldettek, s a többek közt ez a szava is fel van írva Napoleonnak:

„Votre Souverain est un excellent homme, de nincsen egy ministere, egy generalisa is. A ti fejedelmeitek úgy neveltetnek, hogy ne kormányozhassanak, s ne ismerhessék a jó és az alkalmatlan subjectumokat. Nekem, ha több vagyok mint mások, az a szerencsém, que je suis né Gentilhomme Lieutenant.

Micsoda vakság az, ugymond, hogy a ti ministereitek nem látták, hogy én ki nem köthetek a harmadik coalitíóval, hanemha Prussia velem tart? és avagy csak innen is nem látták, hogy Prussia velem fog tartani!

Kassán némelylek arany pixiseket kaptak, hogy az itt mulató királyi hercegecskék körül főrogtak. B. Wécsey Miklós, a ki egész itt létek alatt a jószágában lakott, és azzal rémítetett, hogy az udvar igen nehezen fogja venni, hogy csak egyszer sem ment a hercegecskék látására, egy gyémántos pixist kapa; talán azért, hogy szobájában lakott két hercegecske s házánál egyik hercegecszony. Azt inkább a sógor asszonyom érdemlette volna meg, mert annak az Einrichtungját kegyetlenül elnyűtték. De nagy megtiszteltetés volt, s az elég jutalom. — Ezek a pixisek azt juttatják eszembe, hogy generalis Pálffy János boszankodva nézte 1790-ben, hogy az öcsce Károly s Zichy fitogtatták a pixiseket, mellyeket nekik II. Leopold ada. Ő is elővett egy drágát az asztalnál ezen szókkal: Und mir hat dies mein Dévéner Dominium gegeben.

Csókolom ő Nagyságának a Méltóságos bárónének kezeit mély tisztelettel, s magamat ajánlom tapasztalt kegyességeibe s maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája
KAZINCZY FERENCZ.

Külczim: Nagy Méltóságú Hadadi Báró Wesselényi Miklós urnak ő Nagyságának, a felséges cs. és kir. Kamarásának etc. etc. nagy tiszteletű kegyes Uramnak ő Nagyságának.

per Debrecin, Somlyó,

Zsibó.

XX.

Nagy Méltóságú Báró cs. k. Kamarás és főispáni Administrator Ur,
mély tiszteletű s sok kegyességű Uram!

Leányomnak születése napja nékem egy örvendetes ujságnak ma történt hallása által uj oknál fogva lett valóságos innepé; ma reggel általlovagoltam Kázmérba, hogy a gyermeket lássam s megáldjam, s a feleségem két levelet ada kezembe, melly oda a velejtei postáról érkezett; az egyik a generalis Vayé, a másik Méltóságos Cserey Farkas uré volt. Ez a kedves barátom írja, hogy Nagyságod a Gubernium által Közép-Szolnok vármegye Administratorává tétetett. Elragadtattot örömmel érttettem azt, s elbeszélém az enyéimnek, kik a Nagysád megtiszteltetésén szívesen örvendeztek, s parancsolták, hogy az uj hivatalhoz nevekben kívánjak ezer meg ezer áldásokat. Légyen az első polcz a még fenntebbekre. Nagyságod emlékezik, hogy Zsibón létemben mit ohajtottam. Teljesedjék bé az is minél előbb, dicsőitessék meg az igaz érdem a Nagyságod személyében, hogy a rosszak döbbenjenek meg annak hallására, a jók pedig felvidulva pillanthassanak az eget felé, hogy a virtus nem mindég marad fény nélkül.

Azonnal irtam B. Vaynak Bártfára, hogy ő a hirt széleszsze el. Ott elég módja van benne, mert Bártfán a sok hazánkfaiain kívül a léngyelek is nagy számban gyűltek öszve. Egy bank vagyon ott 25 ezer hollandus aranyból álló. — A szegény Vayné, ugy írja

a férje a generalis, olly elgyengülések közt volt, mig oda ért, hogy mindennap legalább egyszer elájult, s ha Bártfa még tovább volt volna, nem volt volna ereje oda érni. Kár azért a derék asszonyságért. Az egyike a legkevesebbeknek.

Csókolom szent tisztelettel a Méltóságos báróné kezeit, a Méltóságos urfit szívesen tisztelem, s magamat Nagyságtoknak ajánlom minden becs felett való kegyességeikbe

Nagyságodnak

Széphalom, Aug. 8-d. 1806.

alázatos szolgája
KAZINCZY FERENCZ.

Külczim: S. A. Ujhely. Nagyméltóságú Hadadi Báró Wesselényi Miklós Urnak, a cs. s cs. k. Apostoli Felső Kamarásának, s Tekintetes Közép-Szolnok vármegye főispáni Administratorának, nagykegyességű jó Uramnak.

per Debreczen, Somlyó,

Zsibó.

A D A L É K

a Mecsenicsi és Zágorhidi Garázda család történetéhez Erdélyben a XVI. században.

Erdélyben, Doboka vármegyében Solyomkő helységben jelen századunk második negyedéig esmeretlenül, mondhatni észrevétlenül hevert a földszinin (közelebről kegyeletlen helyzetben vízvető anyagnak használva egyik udvarház eresze alatt, a solyomkői, ma romtemplom czinteremből ide helyezve) egy mohlepte sirkő. Néhai Retteghy Samu († 1871. július 23-kán.) erdélyi történelmi gyűjtemény birtokosa és hiv megörzője, a sirkő feliratát leirta a következőkben:

Pallida Christophori recubant hic membra
Garázdac!

Quem Deus Astriferi vexit ad astra Poli.
Quum bis sex penae numeraret Iustra senectae.

Mors somno similis pallida membra tulit.
Si praeclara perenni

Hujus in aeternum non morietur honor.
Hoc igitur caro conjux Barbara marito

Perpetuum casti ponit amoris opus.

VIII. idus sextiles MDLXXXVI.

Omnis homo veniens gravida mulieris ab alvo
Nascitur ad variis tempora plena malis
Flos cito marcescens veluti (reluit) decedit ille,
Sic perit, et tanquam . . . umbra fugit.

M. B.

K. F. P.

Ezen sirirat feltárja előttünk a Garázda Kristóf nevét, Solyomkövön leélt 60 évit, és ottani eltemtetését, Borbára keresztnevét az ő özvegyének; alól pedig M. B. betűket szemlélünk. Magyarország családai, 1860-ban VII. K. 414. lap Menyhárd családot, mint Doboka vármegyében, Solyomkő helység egyik nagyobb birtokosát olvassuk. 1396-ban élt Menyhárd János. 1571 körül élt második Menyhárd János; 1573-ban pedig éppen Solyomkövön lakott. Ugyanez időben élt Menyhárd Gáspár, hasonlóan Solyomkövön birtokos. A solyomkövi templom czintereméből kiásatott, de ma már nem létező sírkövek egyikén következő distichon volt olvasható:

Conditus hic sculpto recubat sub marmore
Caspar

Melchior, a priscis stemmate clarus avis.
1586. aetatis . . .

1602-ben élt Menyhárd Szeráf solyomkövi birtokos, utolsó férfi a családból. Menyhárd Gáspárnak két nejétől négy fia és egy Anna leánya születtek 1579 tájt. Ezen nemzedék közül valónak kellett lenni a Garázda Kristóf nejének u. m. Menyhárd Borbárának; kinek vezeték neve azon kor szokása szerint, a sirirat szövegéből kimaradott; de az M. B. betűkben megörökítettett. Garázda Kristóf tehát az Ördög családból kiszakadott Menyhárd család ivadéka: M. B. neje jogán volt birtokos és lakós Solyomkövön a fenn kiírt évek alatt. Garázda Kristóffal ezen ág, — úgy hisszük — sirba szállt; mert az atya nevének is felujulását csak e siriratból tudtuk meg és tudjuk; hacsak a K. F. P. betűk a netalán elmaradott gyermekei neveit nem jelentik?

HODOR KÁROLY.

LÓNYAY ZSIGMOND VÉGREN- DELETE.

(A Ióleszi káptalan által kiadott hiteles másolat után.)

Közli: Doby Antal.

(Folytatás.)

Viszontag hogy magoknak is lehetne másutt is külön való helyek és jószágok osztatlanul.

A Bogyoszlói udvarház Bogyoszlóval, Szalacschal, Tamásival, Rojtal, Vasadi részszel és Szent Imrei dézmával lenne Lónyay Susánájé.

Viszontag a Perecsei jószág éppen az Erdélyi jószággal együtt lenne Lónyay Annáé, közelebb lévén ő hozzájok, és minthogy Isten néki maradékokat is adott, a Szilágyi jószág toldalékjára, kiben nem sok haszon, lenne övé. Diós-Győri várbeli s jószágbeli rész is, a Siroki jószágbeli részszel és Ujvárossal, ki Szabolcs vármegyében, a Haller Gyúrkó részét ezekből kitudván.

Ennek felette lenne Lónyay Margitnak ismét Fejértői udvarházam ott való jószággal, Nyiregyházi, Királyteleki, Szent Mihályi, Acsadi, Abráni, Adoni, Létai, Apagyi, Magyi, Penészleki, Sámsoni, Parlagi részekkel együtt, és ha mikor megnevezett feleségem az én nevemet változtatná, Vitkai curiám is jószággal együtt lenne övé.

Ezeket noha én fontba nem vethetem, hogy hol több s hol kevesebb ne volna; de ha mikor én ők volnék, akármellyik részt örömesben venném, hogy sem szakadozva birnék jószágot.

A Szétséni, Szúcsáni és Heves vármegyében lévő jószágok felől semmit sem disponáltam, mivel még mindenikben vagyon másoknak is részek, a Szécseniben, Szúcsániban Haller Gyúrkóé fele, kitudván részében, a mit elidegenített a szegény atyja. A Diós-Győri jószágokban és a Heves vármegyei jószágnak csak-harmad része enyém, a két része Nyorinczé és Becskij atyafiaké, s ezeket is ki kell adni, ha kívánják, annak módja szerént, és ezekből a mi osztán ő részekre marad, az én tetszésemmel azt sem szaggatják, hanem a mint lehet özveintézik hasznát és

csoportostul birják; mert ha megszakadoztatják, semmi hasznát nem veszik.

A Tokaji curiámat is ott körül lévő zsellér helyeimmel és a nagy szőlővel, Tapasztó, Kusali, Horváth, Török szőlőkkel, és ezeknek minden jövedelmével (a mellyeket feljebb feleségemnek nem hagytam) hagyom e megnevezett szerelmes leányimnak egyenlő oszlásra, kit az én tetszésem szerint meg nem szaggatnának, minthogy sem korcsonát, sem mézárszékét egynél többet ott nem is engednék, hanem lenne egy gondviselő mindenekre, s a mi jövedelem s bor lenne, osztoznának minden esztendőben csak jövedelmével. Hogy pedig ezekben jobb alkalmosságok is lehessen, Csobajt is nekik hagytam így, hogy abból szakaszszanak egy alkalmatos jobbágyot ki az én feleségem számára is életéig, hogy ott való szőlőire gondviselés lehessen.

A Tarczali régi ősi szőlőmet is hagytam megnevezett gyermekeimnek, azokkal a Patkós szőlőkkel együtt, kit most ott bírok, ha megmaradhatnak, így mindazonáltal: hogy a Kapij atyafiának vagyon még ötödreszek mint ebben a Tarczali ősi szőlőkben, s mint Csobajban, arról megelégtsek őket, vagy kiadják az ő részeket.

E volna azért az én tetszésem és egyező atyai szeretettel való intézésem köztök az ő javokra külömb külömb okokra nézve, mellyet nem győznék mindenik számára megírnom. De mivel visszás elmék is lehetnek az urok között, hogy engem egyik se kárhoztasson, hogy nem jól hagytam, a más világról nem igazíthatom őket és hogy engemet egyik se kárhoztasson magam szabados dispositiójával is nem akarnék élnem azzal, a mit ebben következne magam találmányi felől is, mellyeket egy szolgámnak is elhagyhattam volna, hanem az ő kedvéért azt is magokra hagytam, tetszik-e nekik, vagy nem? s ha nem tetszik, próbálják alkuással előbb magok között, s ha az sem tetszenék, osztozzanak mindenekkel magok között, valamelyeket nekik hagytam, és édes anyjokról is maradt reájok, s magokra vessenek azután akadályok felől a közös jószágok miatt.

Mivel pedig az Ur Istennél vagyon csak tudva, kinek vizsgálhatatlanok az ő ta-

nácsi, ha ad-é az Ur Isten én nekem mostani szerelmes társamtól fiu, vagy leány maradékot, nem akarnám erről is elfelejtkezni, ha úgy tetszenék az Ur Istennek és fiam lenne, valamely jószágokat hagytam megnevezett szerelmes társamnak az én nevem viseléséig, azokat csak annak hagyom Naményi kastélyommal és azokkal a jószágokkal, a mellyeket feljebb irtam, hogy atyai név után bírok és ennek felette a Megyesi kastélyban s mind pedig ahoz hagyott minden jószágokban egyenlőképpen legyen részes a több maradékkal.

Ha pedig leányom lenne, megérje a feleségemnek az én nevem viseléséig kiszakasztott jószágommal, mivel úgy is a Lónyaji jószágokban is fiu a leány is hajadon koráig, és a többi a magam találmányi.

Ennek felette ha megnevezett feleségem is meghalna, az az néki életéig hagyott rész is azon leányomra szálljon, s ahoz ismét a Fejértói jószág is Acsáddal, Maggyal, Létával, Apagygyal, Abránynyal; Adonnal úgy gondolnám, hogy ezek elérkeznek a Megyesalji jószágnak az illehető negyedrészevel, és ne veszedjenek egymással a sok közös jószágokban, de úgy, hogy abban is megoltalmazzák atyjokfiokat, alioquin mindenekben egyenlőképpen osztozzanak azzal is, a mint én több maradékimnak hagytam, kivéven mindenkor azokat a jószágokat, mellyeket én megnevezett szerelmes társamnak életéig hagytam, hogy bírhasson.

A Bári jószág és szőlők csak Lónyaji Susánáé legyenek az én holtom után, osztály nélkül kiadván törvény uta szerint ha kiknek az én atyámfiak közül igazság szerint való közü lehetne benne.

Ezeket mindazáltal minden hagyományimban úgy értvén, hogy kit Isten eltávoztasson, ha mellyik gyermekemnek in utroque sexi defectusa történnék, a nekik hagyott jószágim, házaim egyikről másikra szálljanak az ő successiójoknak lineája szerint.

Ezt is el nem hagyván: hogy ha az Ur Isten, kinek foghatatlanok az ő rendelési, úgy akarná, hogy nekem e mostani szerelmes társamtól nem csak egy, hanem több maradékim is lennének, in eo casu én nem tudok dispositiót egyebet tenni köztök, hanem min-

den jószágimmal, kiket feleségemnek életéig nem hagytam és házaimmal egyenlőképpen osztozzanak minden gyermekim és azoknak maradéki, megtartván azt mindenkor, ha lehetséges, hogy csoportban szakaszszák inkább a jószágokat, hogy sem csak imitt amott kevés juthasson. A Szondai jószág illet-e leányt vagy nem? én nem tudom; mindazáltal mivel eddig leány-ág nem birta: ha én fiu-ágon deficiálnék, szálljon a Lónyaij fiu-ágra, Lónyaij Gáborra, s fiu-ágon levő maradékira. Mivel Isten más állapotot mutatott Lónyaij András öcsém uramnak és arra nem fog szorulni, mindazáltal egyik jószágának sem akarnám praejudicálnom, ők lássák, az én leányi-ágon való maradékim ne tartsák semmi közöket hozzá a Lónyaij fiu-ág defectusáig.

A mi imár illeti pénzemet, arany, ezüst mivemet, nékem ilyen sok soha nem volt, mert arany mivemet hugaimnak, leányimnak adtam; tudásom szerint csak száz forint érő sem maradt kezemnél, mikor mostani szerelmes társamot elvettem, mindent készpénzen hozattam néki. Ezüst marháim is nékem igen kevés maradt az én atyámfiatúl, mert a mi volt, mikor kiházasítottam hugaimot, nekik adtuk, és jószág oltalmára kellett nagy részét költenem, hanem a mi vagyon, inkább magam szerzettem azokat is azolta.

Valami azért szegény üdvözült társamrúl maradt ezüstmiv kezemnél vagyon, kiket ismernek szolgálk, s jegyzése is lészen, azokat mindenestől fogva meghagytam és visszahagyom szerelmes gyermekimnek, és adja meg nekik az édes társam s osztozzanak egyiránt vele; a mi pedig több ezüstmiveim vagynak, akár reám maradtak, akár magam szereztem, lóra való szerszámimon kívül, azok legyenek mind megnevezett szerelmes társamé Nagy-Mihályi Erzsébeté örökösön, lóra való szerszámaim pedig legyenek az én vőimé, a jobbik az öregbik leányom uráé és a többi azután ismét rendszerént hasonlóképpen, három lóra való szerszámom czapragostúl, a többit adják komornyikom és akkor lévő érdemes inasim vagy szolgálkimmak. Egy mosdóm vagyon medenczéstől, a kit második Ferdinándus császár ő felsége adott vala ajándékon, mikor szegény Bethlen fejedelem idejében a békeséget elvégezém, kit ezelőtt is mindjárt

szegény üdvözült társamnak adtam vala, legyen azért az is tölem való maradékjáié Lónyaij Margité, tartsa meg emlékezetemre.

A mi pedig pénzemet illeti, nekem a sem volt sok, mert feles költséggel kellett becsülemnek megfelelnem, mind leányim kiházasításában s mind udvarom tartásában.

Valami pénzem azért nékem marad, abból elsőben engemet temessenek el tisztességesen. Azután contentálják jámbor szolgálkimmak igazán conventiójokról, ezekből valami marad akármiféle pénzem, tallérom, aranyam, legyen mindenestül fogva az én szerelmes társamé Bánffy Nagy-Mihályi Erzsébeté örökösön, kivévén azt belőle Haller Gyúrkónak vagyon négyszáz aranya, százötvenegy talléra, s hétszáz vagy mennyi forint poltura pénze gondviselésem alatt. Kit ha addig meg nem adnék, adja meg az én szerelmes társam annak, a ki tartani fogja a gyermeket jó kötés alatt, hogy ha deficiálna, visszaadja az én maradékimmak.

Ennek felette szegény üdvözült atyámfiától maradt volt még ötszáz arany, melyet találtam, mikor haza érkeztem, szegény Hallerné asszonyomtól jutott pénzből, azt is adja meg az én szerelmes társam megnevezett maradékimmak és több pénzemet tartsa mind maga számára.

Ide értvén azokat a restantiákat is, a mellyek akkor akármelylek jószágomban és tisztartóimnál kinn volnának azokban a jószágokban, mellyek nem szegény üdvözült társamé voltak volna, azokat ők szedjék ki s osszák magok közt, mivel a fele jószág is ő reájok száll.

Mindenféle lábas marháimat a mi illeti, minthogy azt csak az egy Isten tudja, akkor mellyik jószágomban micsoda lábas marháim lesznek, mivel az üdök és jószágok állapota szerint kit egy kit másfelé kell néha hajtani: arról azért csak azt hagyom, hogy valahol mennyi ménes lovaimeim, barmaim, juhaim, disznaim lesznek, akár Telekdi, Bogyoszlai, Szilágyi, Erdélyi s akár Magyarországi jószágimban, osszák mindeniket kétfelé igazán, és fele legyen éppen megnevezett mostani szerelmes társamé örökösön, és felével ismét osztozzék megnevezett három leányom, s legyen övék, mert én édes any-

joktól csak száz forint érő lábas marhát sem vettem kezemhez soha, hanem csak a mi szegény Hallerné asszonyunk anyánkról maradt volt, a ki igen kevés volt, a többi mindenkor magamé volt, és abból szaporodott. Valamennyi tisztartóim, számtartóim akkor találtatnak lenni jószágimban, egyiktől is számot ne vegyenek, és azokért ne bántásák őket, hanem hittel tartozzanak előadni minden jövedelmeket, a kik akkor gondviselések alatt léznek, s mind peng a restantiákat kiszedni és beadni igazán, s azon meghígyjék őket.

Minthogy vagynak, és lehetnek addig is érdemes szolgálaim, ha kiknek nyelvemmel vagy írásommal, vagy fassiómmal még addig, vagy betegségemben is valamit adnék vagy hagynék, kikről csak két vagy jó három bizonság lehetne is, a kik hallották volna tőlem hitelesképpen, megadják nekik, és ha kiknek arról, vagy valami szabadságokról levelet adtam volna vagy adnék, azokban megtartsák őket maradékim is.

A háta lovaim közzül a jobbik legyen az én szerelmes fiamé Bocskaij István Uramé, az utánna való Bocskay Uram után Vese-lényi Istváné, az utánna való Telekdij Istváné, a többit ha el nem hagynám addig más jámbor szolgálaimnak vagy atyámfainak, azonképpen minden szekeres lovaim, hintóim és akármely névvel nevezendő egyéb ingó marháim, kik felől ide fel nem disponáltam, maradjanak az én szerelmes feleségemre, valahova akarja tenni, lássa.

A melly szönyegek maradtak volt szegény Hallerné asszonyom anyámtól, azokat visszahagyom megnevezett leányaimnak, a Megyesi kastélyomban levő kárpitokat peng ugyanazon házamban adtam gyermekimnek, hogy meg ne foszszak a házakot, hanem ott maradjanak, azonképpen valami lövő szerzőmök, munitiók, pór, golyók is ezen kastélyomban találtatik, ugyanott maradjon annak oltalmára, meg se osszak peng, hogy kiki maga házába hordja, hanem a közönséges szükségre és oltalmára tartsák azon háznak, se jó lakásra el ne lövöldözzék, hanem ha

egymás akaratjából, ki helyében ismét más tegyenek, mert nem erősség az, a kiben ilyen elég nincsen.

Végezetre a mi levelemnek állapotját illeti, noha ezekről nekem eddig is külön jegyzésem volt magam keze írása alatt, mit kell ebben observálni; jól azt megolvasni, és a mi akkori üdökhöz való léssen benne, azt meg is tartani; mindazonáltal vagyon szándékom reá, ha Isten engedi, hogy a mostani állapot szerént arról még külön jegyzést is hagyjak, s ha a leveleket a ki kit illet, külön rakjam, s ha ezeket véghez vihettem, ahoz alkalmaztassa magát az én szerelmes társam és maradékim. De ha azt véghez nem vihetném, az én dispositióm ez felőle summa szerént.

Hogy az én szerelmes társamot a levelek állapotja felől ne bánthassák, és a mi nem övé, sem az ő hatalma alatt nem maradt, azt tőle ne kereshessék, minden hatalmamban és gondviselésem alatt lévő leveleket az én gyermekim birodalma és hatalmok alá Megyesi kastélyomban, minthogy azt nekik hagytam, és ők viseljenek arra gondot, és az ő hatalmokban legyen mindjárt, mihelyt meghalok, sőt hogy ha vagy háboru miatt, vagy egyéb okért innét máshová kellene vinnem is, vagy vitetnem, onnét is nekik tartozzanak kiadni és ők vehessék kezekhez, ők is peng tartozzanak mindjárt ezen testamentumomnak vinculoinja alatt (mellyet a felől rendeltem ide feljebb, ha a mostoha anyjokatháborgatnák) kiadni mindazoknak a jószágoknak leveleit, mellyet neki életéig hagytam, minthogy azok magam találmányi precise csak azt illethetik, a kinék hagytam, ugymint Kászonyi, Szernyei, Ujfalusi, Benei, Kovászai jószágról való leveleket, a Tokaji szőlőről valót, a mennyi részében ötöt is illetheti, megtalálja ő is a Leleszi conventben. Ha peng az én gyermekim is jövendő successiójokért mását akarják venni, azoknak mását vehessék, és ő is kiadja mását nekik.

(Vége következik.)

EGY UTI NAPLÓ.

(1815—1817.)

Közi: K. Papp Miklós.

1816.

October.

(Vége.)

Hollandia.

Kiszállván 25-ikben, megháltunk a tengerparton Rotterdamban, mely egy nagyon füstös régi város, épületei csakugyan szépek, és kikötő helye nagy.

26. Délelőtt ide s tova járkálván, végre ebédeltünk és estvére mentünk Hágába, hol a hollandus király szokott nyárban lakni, itt az ő residentiáját megjárván,

27. Délre 10 óra tájban megérkeztem a híres Leydenbe, hol egy kicsiny universitás van, mocskos város. Innen ujonnan a vizen mentem Harlembé, mellynek vidéke szép, inkább mint maga. Innen pedig késő estvére megérkeztem hajón Amsterdamba. Itt a kikötő helyeket megnézvén a várossal együtt, mely nagy kereskedő hely.

28. Délre sebesen jöve megérkeztem Utrechtbe, hol az akadémiában 2 magyar legényeket, Dávidházi és Tudós József urakat találtam. Leczkéket is hallgattam, de 2 századdal hátrább vagynak az oda való tudósok a németországiaknál. Innen egy sebes cabriolet fogadván, mentünk 5 óra tájban kiindulván Utrechtből a főváros felé.

29. 11 órakor érkeztem meg Brüsselbe, melly inkább francia mint hollandus város, itt mind francziául beszélnek. A város igazán csinos. A királyi téli residentia pompás. Hosszas mulatást is az ugyan nem érdemel. Innen estvére kimentem hálni Courtrayba, melly már

Flandriában van. Itt elvált tőlem Kolosyári. Hálá Istennek!

30. 1 órára megérkeztem Gentbe,

mely nagy város, sánczokkal és batteriákkal körülvett crössége van. Estvére cabriolettel megérkeztem Antwerpiába, a Schelde vize mellé. 9 nagy tornyai vagynak, nagy kereskedő város.

31. Ebédeltem Westhmalban és háltam Bladelben.

November.

1. Kindhoven, Aersen és Geldernen keresztülmenvén estvére megérkeztem Weselbe, a Rhenus jobb partjára, így soha sem voltam elfáradva.

2. Ebédeltem Burbaumban és háltam Dulmenben.

3. 8 órára megérkeztem Münsterbe, melly már Weseltől fogva prnssus birtok.

Jegyzés Hollandiáról, Flandriáról és Brabancziáról. Hollandiának a tengeri városai és környékei szépek, de egyebütt mindenütt terméketlen pusztaság és szegénység uralkodik. Flandria lapályos mint Hollandia, de vizes. Brabancziát sok szép lapályos helyek és erdők ékesítik, de ez is vizes.

Prussus birtok.

A Rhenus mellett

4. Indultam Münsterhől és Wohrendorfban ebédelvén, estvére megérkeztem Hersebrockba.

5. Hersebrockból kiindulván háltam Neu-Kirchenben, véghetetlen félelmek, esők és zivatarok közt érkezvén meg oda.

6. Estvefelé megérkeztem Paderbornba, melly egy szép kis város, de nagyon sáros esős időben, ámbár ki legyen is rakva. 5 nagy templomai vagynak. Itt egy jó barátomra akadván, a ki maga is Göttingába akart menni, megvártam, minthogy magam is el voltam fáradva, tehát

7. és 8. itt mulattam ebben a városban.

8. Megérkeztem nagy örömmel az óhajtott Göttingába, minekutánna September 7-től fogva szüntelen való utban lettem volna, és minekutána a Hessen-kasseli, darmstadti her-

czegséget, Franciaországot, Angliát, Brancziát, Flandriát és Hollandiát, s a Rhenus melléki prussus birtokokat feljártam volna. Itt kaptam a lehvó levelet, tehát, ámbár még a télen itt akartam maradni, mégis meg akartam szavamnak állani és minekutánna 6 napokat (igy) itt kinyugodtam volna magamat, ujonnan utnak indultam hazám felé.

Hannoverából való indulásom.

15-ikén

Heiligenstadt, Mülhausen, Langensalze keresztülmenve megérkeztem diligencceon

16-ik délbe Eisenachba és innen délután 3 órára Gothába, melly szép kis város.

Weimari herczegség.

Délután 4 órakor indultam Gothából és megérkeztem 7 órakor Erfurtba, itt egy félórát mulatván, a diligencen, 8-ad félkor indultam Weimarba, hova megérkeztem 9 órára. Innen Neustadt Reichenbachon keresztül reggel az az

17. Megérkeztem Getauba, melly már

Bavaria.

Délre Hofba. Innen Monchberg és Berneckén keresztülmenve megérkeztem Beureuthba, melly meglehetősen város.

18. Reggel indultam Beureuthból és Greussen Thumbach és Humbachon keresztülmenve, megérkeztem

19-ik Ambergbe, melly igazán szép város. Innen Schwarzenfeld, Neukirchen és Niemaanon keresztülmenve megérkeztem

20-ik délbe Regensburgba a Duna partjára, melly egy nagyon szép fekvésű régi város, itt legjobb sert ittam, ez nap itt mulattam.

21. Pfutter; Englosheim, Wels-hofen s. a. t.

22. pedig Schardingén keresztüljüve sebesen megérkeztem a Gránitzra Passauba.

Jegyzés Baviaróról. Ez igazán szép és termékeny ország, az uralkodónak sok József császár forma rendelései és lépései vagynak, mellyekkel nagyon meg vagynak a lakosok elégedve.

Austria.

23. Ersenbruton és Peyrobach keresztüljüve, megérkeztem délre

24-ik Linczbe, melly nagyon derék fekvésű és kereskedő város a Duna parton, ez nap itt mulattam.

25. Indultam Linczből és Streuberg és Amstetten megérkeztem estvére Greibachba. Itt háltam.

26. St. Pothén keresztülmenvén háltam Ferschlingben.

27. Délre megérkeztem az óhajtott Bécsbe, hol már minthogy mindeneket láttam volt felmenetelemkor a Schatz Kammeren kívül, csak azt néztem meg, különben egyformasággal töltöttem időmet egész 28-ik

Decemberig.

28-ik indultam Bécsből, és a már az esmeretes uton jövén ki Austriából, estvére megérkeztem a Gránitzra Bruckba.

1817.

Januarius.

1. Érkeztem Pestre, hol bécsi kereskedőkre akadván, azokkal jöttem Debreczenig, végre osztán hosszas fáradságos utazásom után megérkeztem kedves hazámba, Erdélyország fővárosába, Kolozsvárra januarius 15-ikén. Áldd meg Isten azokat, kiknek jószágok által illy szép dolgokat láttam. Én soha erről el nem felejtkezem s nem is szünöm meg érettek hálákat adni, rólok emlékeztvén könyörgéseimben.

Az egész utamról ezt moadhatom: Der Mensch ist in jedem Lande Mensch; Clima und Gegend modificiren, aber andern ihn nicht.

*

C'est un bien pour un voyageur d'avoir acquis un fonds d'émotions douces et vives, dont le souvenir se renouvelle pendant toute sa vie, mais il ne saurait les partager avec ceux, qui ne les ayant pas éprouvés, s'interessent toujours plus au récit véses peines, qu'acelui de ses plaisirs.

Anacharsis Tom. II. pag. 189.

*

Meszsze jártam, másutt is volt jól dolgom, Hej de szívem csak azt sugja jobb otthon.